

21.4.2022

Eduskunnan sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

Asia: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026
Viite: VNS 2/2022 vp

Sivistystyönantajien lausunto julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023–26

Sivistystyönantajat (myöhemmin Sivista) kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle julkisen talouden suunnitelmasta. Julkisen talouden suunnitelma (myöhemmin JTS) on tehty vaikeasti ennustettavassa taloustilanteessa. Edelleen päällä olevan koronapandemian lisäksi Venäjän hyökkäys Ukrainaan vaikeuttaa arvioiden tekemistä. Ilmastonmuutokseen ja väestön ikääntymiseen liittyvät haasteet eivät myöskään ole kadonneet. Hallitusohjelman tavoitteet työllisyyden kasvattamisesta, hiilineutraaliudesta ja julkisen talouden tasapainosta ovat edelleen ajankohtaisia ja niiden saavuttaminen vaatii paljon työtä.

Sivista kiinnittää lausunnossaan huomiota erityisesti osaamispuhjan vahvistamisen merkitykseen hallitusohjelman tavoitteiden toteutumiselle sekä laajemmin kestäväälle taloudelle ja yhteiskunnalle.

Julkisen talouden suunnitelmassa positiivisia päätöksiä

Sivista pitää hyvänä, että hallitus teki kehysriihessä odotetut päätökset tiede- ja tutkimusrahoituksen sekä ammatillisen koulutuksen rahoituksen osalta. TKI-rahoitusta kasvatetaan 350 miljoonaa euroa suhteessa aiempaan kehukseen, ja T&K-verokannustin otetaan käyttöön 2023 alusta. Edellisessä kehysriihessä tehdyt päätökset rahoitusleikkauksista olivat ristiriidassa laajasti jaetun tavoitteen kanssa nostaa Suomen tki-rahoitus verrokkimaiden tasolle. Nyt vältetään uhkana ollut tki-rahoituksen tasopudotus ja joltain osin jopa lisätään rahoitusta. Rahoitus kohdistuu pääosin Suomen Akatemian, Business Finlandin ja Strategisen tutkimusneuvoston hallinnoiman kilpaillun rahoituksen kautta.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusta vahvistetaan pysyvästi 50 miljoonaa euroa vuodesta 2023 alkaen. Sivista on korostanut koko hallituskauden sitä, että määräaikainen rahoitus johtaa etenkin opetuksen ja ohjauksen osalta poukkoilevaan toimintaan. Mikäli rahoitusta ei olisi jatkettu nyt 50 miljoonalla eurolla vuodesta 2023 eteenpäin, olisi se väistämättä johtanut merkittäviin henkilöstövähennyksiin. Lisärahoitus on mahdollistanut esimerkiksi yksilöllisempää ohjausta ja täsmätukea niille opiskelijoille, joiden opinnot eivät ole syystä tai toisesta edenneet.

Rahapelitoiminnan tuottojen siirto osaksi budjettiperusteisia määrärahoja on myös tervetullut uudistus. On tärkeää, että koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin kohdistuneet leikkauspaineet saadaan tältä osin ratkaistua.

Positiivista on myös, että Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan johtuviin toimiin on varauduttu myös lisääntyvänä varhaiskasvatukseen, perusopetuksen valmistavan opetuksen, suomen ja ruotsin kielen koulutuksen sekä kotoutumiskoulutuksen tarpeen osalta.

Lisäpäätöksiä kuitenkin tarvitaan: rahoitustaso, ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys kuntoon

Suomen opetuksen- ja koulutuksenjärjestäjät, ylläpitäjät ja korkeakoulut ovat olleet kovilla koronakriisin vuoksi. Myös Ukrainassa käytävä sota tuo vaikutuksia. Ulkoisten vaikutusten lisäksi,

21.4.2022

myös koulutusjärjestelmää koskevien uudistusten tahti on ollut tällä hallituskaudella erittäin nopea, eikä näytä hidastumisen merkkejä. Nämä tekijät yhdessä ovat vaikeuttaneet toiminnan suunnittelua ja lisänneet oppilaiden ja opiskelijoiden kokemaa kuormitusta. JTS:ssa on **oleellista taata oppilaitosten ja korkeakoulujen rahoituksen riittävyys ja pitkäjänteisyys. Koulutusjärjestelmää koskevien muutosten läpiviemiseksi on varattava riittävästi aikaa ja jatkuvia suunnanmuutoksia on vältettävä.** Koulutus on keskeinen osa Suomen huoltovarmuutta ja siitä täytyy pitää huolta.

Hallitusohjelman tavoitteena on nostaa korkeakoulutettujen määrä 50 prosenttiin nuorista aikuisista vuoteen 2030 mennessä. Tavoite näyttää karkaavan siitä huolimatta, että uusien opiskelijoiden määrä korkeakouluissa oli viime vuonna lähes 14000 enemmän kuin vuonna 2019. Uusien opiskelijoiden lisäykseen ei ole osoitettu täysimääräistä rahoitusta, eikä rahoitettujenkaan osalta koko opiskelujen keston ajalle. Jo lisätyn aloituspaikkatason rahoittamiseksi **tarvitaan** Sivistan laskelmien mukaan **vähintään 100 miljoonan euron pysyvä lisäys korkeakoulujen perusrahoitukseen.** Rahoitusta tarvitaan laajenevan opiskelijajoukon koulutuksen lisäksi myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoituksen vahvistamiseen korkeakouluissa.

Hallituksen vuoden 2022 lainsäädäntösuunnitelman mukaan ammattikorkeakoulujen maksamista sosiaali- ja terveysalan harjoittelujen koulutuskorvauksista ollaan vihdoin luopumassa. Harjoittelujen kustannukset AMK:eille ovat olleet vuosittain yli 8 miljoonaa euroa. Muiden koulutusasteiden sote-alan harjoitteluissa vastaavia maksuja ei ole. Jatkossa sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajille maksettaisiin korvaus valtion varoista. Muutos on hyvä mainita myös JTS:ssa.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu on parhaillaan käynnissä osana Oikeus oppia –ohjelmaa. Sivista katsoo kaksivuotisen esiopetuksen vahvistavan koulutuksellista tasa-arvoa sekä esiopetuksen vaikuttavuutta. Kokeilu jatkuu vuoden 2024 toukokuuhun asti, mutta Sivista katsoo, että **JTS:ssa tulisi jo nyt linjata kaksivuotisen esiopetuksen vakinaistamisen valmistelun käynnistämisestä kokeilusta saatavien kokemusten pohjalta.**

JTS:n mukaan sitouttavan kouluyhteisötyön toimintamallin vakinaistamista valmistellaan. **Sivista huomauttaa, että pilotointivaiheessa toimintamallin tavoitteet on asetettu varsin kuntakeskeisesti:** tavoitteena on esimerkiksi kehittää sitouttavaa kouluyhteisötyötä mahdollistavia hallinnollisia, rakenteellisia ja pedagogisia ratkaisuja kunnan opetustoimessa. Sivista peräänkuuluttaa **ylläpitäjäneutraaliteettia kaikessa kehittämistyössä.** Opetuksen järjestäjien moninainen kenttä tulee huomioida jo valmisteluvaiheessa, jotta on edellytyksiä luoda aidosti erilaisissa toimintaympäristöissä toimiva toimintamalli.

Sivista on pettynyt siihen, että **JTS:ssa on jälleen jätetty huomiotta ns. kotikuntakorvauksen porrastamisesta aiheutuva rahoituksen leikkaus yksityisille perusopetuksen järjestäjille.** Jos oppilas käy muun perusopetuksen järjestäjän kuin kunnan koulua, rahoitus maksetaan oppilaskohtaisena kotikuntakorvauksena. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksista annetun lain 38 § määrää, että muu opetuksen järjestäjä kuin kunta saa 94 prosenttia mainitun lain 1—4 momentissa tarkoitetuista kotikuntakorvauksista. Tälle leikkaukselle ei ole tosiasiallisia perusteluita. Käytännössä leikkauksen seurauksena osa peruskoulua käyvistä oppilaista saa koulutukseensa pienemmän rahoituksen **vaarantaen opetuksen järjestäjien edellytykset tarjota yhdenvertaisesti laadukasta koulutusta.**

Ammatillisen koulutuksen rahoituksen osalta Sivista huomauttaa, että 50 miljoonan euron pysyvän rahoituksen osalta rahoitusta käytännössä kuitenkin leikataan 30 miljoonan euron edestä.

21.4.2022

Laajennetun oppivelvollisuuden toimeenpanon onnistumisen osalta rahoitustason vakiinnuttaminen korkeammalle 80 miljoonan tasolle on keskeistä. Sivista pitää tärkeänä, että koulutuksenjärjestäjä voi tarkemmin päättää, miten lisärahoitus koulutukseen kohdennetaan, sillä tarpeet vaihtelevat koulutuksenjärjestäjänkohtaisesti.

Lukiokoulutuksen rahoitus on jäänyt jälkeen koulutuksen järjestämisen todellisista kustannuksista. Väliaikaiseksi aiottu leikkuri on nakertanut lukiokoulutuksen rahoitusta jo vuodesta 2013 asti. Tällä hetkellä lain opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 23 b § mukaan lukiokoulutuksen keskimääräisestä yksikköhinnasta vähennetään 996,13 euroa. **Leikkurin poistaminen edellyttää noin 100 miljoonan euron lisäystä lukiokoulutuksen rahoitukseen.**

Koko toisen asteen rahoituksen pohjaa heikentää entisestään oppivelvollisuuden laajentamiseen osoitettujen resurssien riittämättömyys. Oppivelvollisuuden kustannuksia tulee seurata tarkkaan. JTS:ssa tulisikin turvata toisen asteen koulutuksen järjestäjille riittävät, todellisia kustannuksia vastaavat resurssit, jotta edellytykset järjestää laadukasta koulutusta voidaan edelleen turvata. Esimerkiksi kansanopistot arvioivat, että heille osoitetut rahoitus ei riitä kattamaan aiheutuneita kustannuksia. Lisäksi erityisopetuksen tarpeen arvioidaan kasvavan lähivuosina entisestään.

JTS:ssä todetaan, että keväällä 2020 vallinneiden poikkeusolojen ja koulujen etäopetusjakson haitallisia vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin ja oppimiseen on pyritty paikkaamaan lisäämällä panostuksia mm. varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen, opinto-ohjaukseen ja nuorisotyöhön. Sivista muistuttaa, että poikkeusoloista seurannutta osaamis- ja osallisuusvajetta jouduttaneen paikkaamaan vielä jatkossakin. **Sivista painottaa, että erilaiset kohdennetut avustukset tulee olla ylläpitäjäneutraalisti kaikkien opetuksen ja koulutuksen järjestäjien haettavissa.** Tähän asti erityisesti harjoittelukoulut ovat kärsineet epätarkoituksenmukaisista hakukriteereistä, eivätkä ne ole voineet saada suoraan tukea koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen.

Taiteen perusopetuksen osalta Sivista katsoo, että keskimääräisen yksikköhinnan tulee vastata toteutuneita kustannuksia. Taiteen perusopetuksen oppilaitosten välistä kuilua yksikköhinnoissa on myös kavennettava ja taiteen perusopetuksen riippuvuutta määräaikaisista avustuksista systemaattisesti pienennettävä. Lisäksi taiteen perusopetuksen kokonaisuudistus täytyy aloittaa seuraavalla hallituskaudella.

Tarkemmat yksityiskohdat rahapelitoiminnan tuottojen siirrosta osaksi budjettiperusteisia määrärahoja ovat vielä auki. Sivista pitää tärkeänä, että siirron yhteydessä koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuurin määrärahat eivät pienene. Tarve on tosiasiallisesti lisätä rahoitusta, jotta erilaisiin Suomea koskettaviin haasteisiin ja hallitusohjelman tavoitteisiin voidaan vastata.

Vapaan sivistystyön osalta on varmistettava valtiörahoituksen ennakoitavuus ja huolehdittava siitä, että vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on riittävä rahoitus hyvinvointia ja osallisuutta tukevan perustehtävän sekä yhteiskunnallisesti tärkeiden erityistehtävien hoitamiseen. Vapaan sivistystyön osalta kokonaisuudistuksen selvitystyö täytyy toteuttaa seuraavalla hallituskaudella.

Ukrainasta sotaa pakenevien maahanmuutosta aiheutuviin kustannuksiin on JTS:ssa varauduttu monilta osin myös koulutuksessa. Vaikka kustannuksissa on paljon epävarmuuksia, on koulutuksesta aiheutuvien menojen kattamiseen **varauduttava kaikilla koulutusasteilla.**

21.4.2022

Maahanmuuttoon kohdistuvien lisätoimien on näyttävä myös koulutus- ja työperäisen maahanmuuton sujuvuuden yleisessä parantamisessa.

Lopuksi Sivista kiinnittää huomiota JTS:ssa mainittuun opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämään konsernihankkeeseen sekä esitettyyn tarpeeseen uudistaa hallinnonalan virastorakennetta tuottavuuden lisäämiseksi. **Sivista painottaa, että kaikessa hallinnonalan kehittämisessä on tärkeää kuulla myös niitä sidosryhmiä, joiden toimintaympäristöön ja ohjaukseen hallinnonalan palvelut ja rakenteet vaikuttavat.**

Sivistystyönantajat ry

va. johtaja
Heikki Holopainen
0400 639 331

elinkeinopoliittinen asiantuntija
Jussi-Pekka Rode
040 168 6836

elinkeinopoliittinen asiantuntija
Annakaisa Tikkinen
040 356 6082

Sivistystyönantajat

- sivistys-, koulutus- ja tutkimusalan työnantajajärjestö
- jäsenenä yli 340 oppilaitosta kaikilta koulutusasteilta
- yliopistot, ammattikorkeakouluja, ammatillisia oppilaitoksia, lukioita, peruskouluja, kansanopistoja, urheiluopistoja, kansalaisopistoja, opintokeskuksia, kesäyliopistoja, taiteen perusopetuksen oppilaitoksia kuten esim. musiikkiopistoja, koulutusvientiyhtiöitä
- jäsenet ovat säätiöitä, yhdistyksiä, osakeyhtiöitä tai julkisoikeudellisia laitoksia
- jäsenten palveluksessa noin 60.000 opetuksen, tutkimuksen ja hallinnon ammattilaista

Yksityinen toimija opetuksen järjestäjänä

- rekisteröity yhteisö (yhdistys, osakeyhtiö, säätiö)
- valtioneuvoston tai opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämä järjestämislupa
- hoitavat laissa määriteltyä julkista koulutustehtävää
- julkinen rahoitus
- tarjoavat maksutonta koulutusta samalla tavalla kuin kunnat, kuntayhtymät tai valtio
- perivät muussa opetuksessa (mm. musiikkiopistot, kansanopistot) opiskelijamaksuja samoilla periaatteilla kuin kunnallisetkin oppilaitokset
- toimintaa ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi